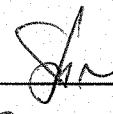

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Олег ТОДОШАК
« 30 » 2026 року

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» (тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 09 листопада 2022 року № 2; змінена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 15 жовтня 2025 року № 3)

Витяг

**з протоколу засідання фахового семінару кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»
№ 22 від 29 травня 2026 року**

Присутні:

Завідувач кафедри кримінального процесу, д. ю. н., професор Торбас О.О;
професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Аленін Ю.П;
професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Дрьомін В.М.;
професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., доцент Ракіпова І.В.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Стоянов М.М.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Волошина В.К.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Пожар В.Г.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Гуртієва Л.М.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Мурзановська А.В.
науковий керівник;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Смирнов М.І.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Федчун Н.О.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Підгородинська А.В.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Цитряк В.Я.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н. Степаненко А.С.;
доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н. Завтур В.А.

З присутніх науково-педагогічних працівників кафедри 4 докторів юридичних наук та 11 співробітників кафедр (доценти кафедри кримінального процесу і кандидати юридичних наук) – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії Кузнецової Л.В. на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», поданої на здобуття вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувач зазначає, що в умовах трансформації економічних відносин та посилення ролі кримінального процесу як інструменту охорони прав і законних інтересів учасників провадження питання забезпечення балансу між завданнями кримінального судочинства та приватними економічними інтересами набуває особливої значущості. Недостатній рівень системності у правовому регулюванні гарантій захисту економічних інтересів особи зумовлює фрагментарність їхнього застосування та неоднакове тлумачення у правозастосовній практиці. Окремі інститути кримінального процесуального права, які прямо або опосередковано пов'язані із захистом економічних інтересів особи, не утворюють цілісного механізму, що ускладнює забезпечення передбачуваності та ефективності процесуальних рішень. У зв'язку з цим виникає потреба у науковому узагальненні існуючих підходів та формуванні концептуальних засад функціонування системи відповідних гарантій.

Звернення до проблематики гарантій захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні зумовлене також потребою у переосмисленні ролі кримінального процесу як інструменту, що не лише забезпечує ефективне кримінальне переслідування, а й виконує функцію охорони майнової сфери учасників провадження. У сучасних умовах значна кількість процесуальних рішень безпосередньо впливає на економічний стан осіб – від тимчасового вилучення майна та арешту активів до спеціальної конфіскації та відшкодування шкоди, що актуалізує питання наявності належних гарантій від можливого надмірного втручання держави у сферу майнових прав.

Додатковим чинником також була необхідність усунення існуючих прогалин та колізій у правовому регулюванні відповідних відносин, які проявляються у неоднаковій судовій практиці та складнощах застосування окремих кримінальних процесуальних інститутів. Відсутність системного підходу до визначення економічних інтересів як самостійного об'єкта процесуального захисту зумовлює потребу у формуванні єдиної концепції гарантій їхнього забезпечення, що й обумовлює науковий інтерес до обраної теми дослідження.

Проблематикою впливу кримінального провадження на інтереси особи взагалі та економічні інтереси зокрема переймалися такі вчені, як І.Ю. Бабенко, Л.Л. Богачова, А.О. Винник, О.Л. Вознюк, О.М. Волошина, І.В. Гловюк, О.В. Глушков, Ю.А. Голодник, С.М. Данило, Т.Є. Зелькіна, В.В. Комашко, Д.О. Кохановський, О.П. Кучинська, Т.О. Лоскутов, Г.М. Мамка, О.Ю. Маринич, А.В. Мельниченко, М.М. Почтовий, В.О. Рибалко, С.М. Тарасюк, А.І. Тітко, Р.І. Тракало, О.І. Чіпець, Д.А. Чухраєв, Д.В. Шилова, Є.В. Якових та інші. Водночас у цих та інших роботах питання гарантій реалізації захисту економічних інтересів особи в кримінальному провадженні досліджувалося фрагментарно з точки зору певного правового механізму або інституту. Це все свідчить про актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження узгоджується із засадничими положеннями, визначеними в Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектора безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленому Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023, та виконано в межах плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Кримінальні процесуальні та кримінологічні механізми забезпечення соціально-політичної стабільності в умовах воєнних та поствоєнних трансформацій» у межах виконання теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Соціально-політична стабільність в період воєнних та поствоєнних трансформацій: правові, економічні, гуманітарні, інноваційно-технічні можливості в цифрову еру» на 2026–2030 роки, що підтверджує актуальність та цінність таких напрацювань. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої Ради Національного університету «Одеська юридична академія» від 09 листопада 2022 року, протокол № 2, змінено рішенням Вченої Ради Національного університету «Одеська юридична академія» від 15 жовтня 2025 року, протокол № 3.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дисертаційного дослідження є дослідження особливості застосування кримінальних процесуальних гарантій захисту економічних інтересів особи під час розслідування, розгляду та вирішення кримінальних правопорушень, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій змін до чинного кримінального процесуального законодавства України.

Для досягнення зазначеної мети у дисертації вирішувалися такі завдання:

- дослідити сутність поняття «економічний інтерес» у кримінальному провадженні;
- проаналізувати гарантії захисту законних інтересів особи у кримінальному провадженні та вивчити механізм їхньої реалізації;
- встановити гарантії захисту економічних інтересів особи під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження;
- дослідити гарантії захисту економічних інтересів особи під час проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій;
- вивчити особливості реалізації гарантій захисту економічних інтересів особи в суді першої інстанції;
- проаналізувати гарантії захисту економічних інтересів особи під час перегляду судових рішень;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині забезпечення економічних інтересів особи.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають в процесі реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисту економічних інтересів особи.

Предметом дослідження є гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні.

Методи дослідження. У процесі дисертаційного дослідження було використано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання. Діалектичний метод застосовано для дослідження сутності категорій «законний інтерес», «економічний інтерес», а також механізму їхнього забезпечення у кримінальному провадженні. Формально-логічний метод використовувався при формулюванні авторських дефініцій, класифікації гарантій захисту економічних інтересів особи, визначенні критеріїв віднесення інформації до комерційної таємниці, а також при розробленні алгоритму оцінки судами питань повернення майна, яке стало предметом спеціальної конфіскації. Формально-юридичний (догматичний) метод було використано під час аналізу положень Конституції України, кримінального процесуального законодавства, законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб, а також інших нормативно-правових актів, що регулюють захист економічних інтересів у кримінальному провадженні. Метод системного аналізу застосовано для дослідження механізму забезпечення економічних інтересів у кримінальному провадженні, визначення взаємозв'язку між окремими процесуальними гарантіями та встановлення їхнього місця у системі кримінального процесуального регулювання. Порівняльно-правовий метод використовувався при зіставленні різних процесуальних механізмів захисту майнових інтересів, аналізі співвідношення цивільних процесуальних та кримінальних процесуальних способів захисту права власності, а також під час оцінки окремих законодавчих конструкцій щодо їхньої ефективності та узгодженості із завданнями кримінального провадження. Метод узагальнення судової практики

було використано під час аналізу судової практики у провадженнях, пов'язаних із тимчасовим доступом до речей і документів, застосуванням спеціальної конфіскації, поверненням майна та захистом прав власників майна у кримінальному провадженні. За допомогою прогностичного методу сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та визначено перспективні напрями розвитку механізмів забезпечення економічних інтересів учасників кримінального провадження.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження виступають наукові розробки українських вчених у галузі кримінального права, процесу, цивільного права та процесу, економіки та економічних досліджень тощо.

Нормативну базу дисертаційного дослідження становлять Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний кодекс України, інші закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Основу емпіричної бази становлять ухвали слідчих суддів та судів апеляційної інстанції, постанови Верховного суду, вирoki судів першої інстанції (всього 63 судові рішення).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у науці кримінального процесуального права комплексним дослідженням гарантій захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні.

За результатами дисертаційного дослідження отримано наступні результати, що мають наукову новизну:

вперше:

- запропоновано визначення економічного інтересу у кримінальному процесі як бажання учасника кримінального провадження реалізувати свої економічні потреби, які були обмежені внаслідок вчинення (або підозри у вчиненні) кримінального правопорушення чи зазнають обмежень у зв'язку зі здійсненням кримінальної процесуальної діяльності, з використанням методів кримінального процесуального регулювання;

- розроблено критерії віднесення відомостей до комерційної таємниці під час вирішення питання про надання тимчасового доступу до речей і документів у кримінальному провадженні, до яких віднесено: зміст відповідної інформації; наслідки її розкриття для кримінального провадження та особи, права якої обмежуються; попередні дії володільця інформації, спрямовані на обмеження доступу до інформації;

- обґрунтовано необхідність удосконалення нормативного регулювання порядку укладення та затвердження угод шляхом закріплення відшкодування шкоди як складової суспільного інтересу, що підлягає оцінці прокурором і судом, а також визначення розміру та порядку відшкодування шкоди як істотної умови угоди із юридичною особою; доведено, що відсутність цілісного механізму вирішення майнових питань у межах угод зумовлює фрагментарність процесуального регулювання та послаблює гарантії захисту економічних інтересів особи та держави;

- запропоновано комплексний процесуальний механізм захисту майнових інтересів особи у випадках застосування спеціальної конфіскації за відсутності на момент ухвалення вироку належних правовстановлюючих документів, який передбачає послідовне використання цивільного та кримінального процесуальних механізмів шляхом ініціювання цивільного провадження про визнання права власності з одночасним забезпеченням позову, а після встановлення права власності – звернення до суду апеляційної інстанції з вимогою перегляду вироку в частині спеціальної конфіскації та поновлення строку апеляційного оскарження;

- розроблено алгоритм, яким керуються судді апеляційної інстанції при вирішенні питання щодо можливості повернення майна, що було предметом спеціальної конфіскації, який ґрунтується на послідовній оцінці: 1) наявності та характеру зв'язку між майном і особою, яка подає апеляційну скаргу; 2) способу набуття права власності з перевіркою відповідності такого способу звичній діловій практиці, наявності чи відсутності ознак фіктивності правочину та добросовісності набувача; 3) наявності зв'язку власника майна з подією кримінального правопорушення, що може свідчити про його обізнаність щодо ризику застосування спеціальної конфіскації; 4) характеру зв'язків між власником майна та особою, у якої воно було набуто, включаючи наявність дружніх, сімейних чи ділових відносин, що можуть вказувати на фіктивність правочину та правомірність вилучення майна;

удосконалено:

- підхід до розмежування категорій «права» та «законні інтереси» у кримінальному провадженні, що полягає у конкретизації характеру їхнього зв'язку з волею та потребами учасника процесу: права особи визначено як об'єктивно закріплені нормами кримінального процесуального законодавства можливості, існування яких зумовлюється процесуальним статусом учасника та не залежить від його волевиявлення щодо їхньої реалізації, тоді як законний інтерес розкрито як суб'єктивно зумовлене прагнення особи до досягнення позитивного для неї процесуального результату, яке може проявлятися як в активній формі усвідомлених процесуальних дій, так і в пасивній формі об'єктивної зацікавленості без усвідомлення способів його реалізації;

- наукове розуміння законного інтересу у кримінальному провадженні шляхом його визначення як активного або пасивного бажання учасника кримінального провадження домогтися позитивного для себе результату під час розслідування, розгляду та вирішення кримінального правопорушення, яке реалізується у межах, встановлених чинним кримінальним процесуальним законодавством, із використанням методів кримінального процесуального регулювання;

- положення щодо необхідності закріплення обов'язкового розгляду клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, що містять охоронювану законом таємницю, у закритому судовому засіданні. При цьому запропоновано збалансований підхід, відповідно до якого сторона, що звертається з клопотанням, має право обґрунтовувати недоцільність закритого

розгляду, а слідчий суддя (суд) – обов'язок належним чином мотивувати рішення про проведення відкритого засідання;

- нормативно-правовий підхід до застосування спеціально утворених підприємств як інструменту для проведення негласних слідчих (розшукових) дій шляхом доповнення Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» положенням щодо визначення порядку реєстрації спеціально утворених юридичних осіб, які використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, окремими нормативно-правовими актами;

- положення щодо доцільності спрощення ч. 5 ст. 314 КПК України, зокрема виключення з її змісту надлишкових і декларативних формулювань щодо національної безпеки та економічного добробуту при винесенні рішення щодо складання досудової доповіді як таких, що не є безпосередніми процесуальними критеріями його ухвалення відповідного рішення;

набуло подальшого розвитку:

- наукове положення щодо систематизації гарантій захисту економічних інтересів у кримінальному провадженні, яке конкретизовано шляхом їхнього поділу за рівнем правового регулювання (конституційні та галузеві), за інтенсивністю застосування (гарантії досудового розслідування та судових стадій), за характером інтересу (гарантії захисту публічних і приватних економічних інтересів), а також за характером впливу на економічні інтереси (превентивні, обмежувальні та компенсаційні гарантії);

- уявлення про механізм забезпечення інтересів у кримінальному провадженні як системи активних процесуальних дій учасників кримінального провадження, спрямованих на задоволення потреб, зумовлених наявністю відповідного інтересу. Уточнено, що реалізація такого механізму може здійснюватися як безпосередньо носієм інтересу, так і іншими учасниками кримінального провадження (насамперед уповноваженими посадовими особами), при цьому його активний або пасивний характер визначається не відсутністю процесуальної діяльності, а лише суб'єктом її здійснення та спрямованістю дій в інтересах відповідної особи;

- положення щодо забезпечення пропорційності втручання у права та інтереси учасників кримінального провадження при проведенні обшуку шляхом обґрунтування доцільності уточнення ч. 2 ст. 236 КПК України в частині встановлення вимоги щодо проведення обшуку у час, коли завдається найменша шкода не лише звичайним заняттям особи, а й підприємницькій діяльності у місці його проведення, якщо це не суперечить меті слідчої дії;

- наукове положення щодо правової визначеності меж застосування контрольованої закупки, а саме запропоновано нормативне визначення контрольованої закупки як імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності товару, який, на думку слідчого та прокурора, перебуває у вільному обігу, з метою викриття та документування факту вчинення злочину і особи, яка його

вчинила, що спрямовано на усунення правової невизначеності у практиці застосування цього інституту.

Після завершення доповіді Кузнецова Л.В. відповідала присутніми на такі поставлені запитання:

Професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Аленін Ю.П. запитав, у чому полягає принципова відмінність між категоріями «права» та «законні інтереси» у вашому дослідженні, і як це впливає на механізм їхнього захисту в кримінальному провадженні?

Кузнецова Л.В. відповіла, що У межах дисертаційного дослідження встановлено, що ключова відмінність між цими категоріями полягає у характері їхнього зв'язку з волею та потребами учасника процесу. Права особи мають об'єктивний характер, оскільки їхнє існування та обсяг жорстко визначені нормами кримінального процесуального законодавства і залежать від статусу учасника, а не від його суб'єктивного бажання. Наприклад, підозрюваний має право на захист незалежно від того, чи хоче він ним скористатися в конкретний момент; відмова від реалізації права не скасовує самого факту його наявності. Натомість законний інтерес безпосередньо пов'язаний із прагненням особи досягти позитивного для себе результату, що надає йому вираженого суб'єктивного характеру.

Змістовно законний інтерес у дослідженні визначено як активне або пасивне бажання учасника домогтися вигідного результату, що реалізується в межах закону. Активна форма передбачає усвідомлені дії особи для задоволення потреби, тоді як пасивна форма вказує на об'єктивну зацікавленість у покращенні процесуальної позиції, навіть якщо особа не усвідомлює способів такої реалізації. У контексті захисту це означає, що гарантії прав спрямовані на забезпечення самої можливості скористатися правомочністю, тоді як гарантії законних інтересів надають учаснику можливість задовольнити саме ті потреби, які він сам для себе визначив як пріоритетні. Це вимагає від уповноважених осіб не просто формального дотримання процедури, а врахування індивідуальних прагнень учасника, якщо вони не суперечать закону.

Доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Волошина В.К. запитала, яким чином Ви пропонуєте класифікувати гарантії захисту економічних інтересів, і яке практичне значення має виділення превентивних, обмежувальних та компенсаційних гарантій?

Кузнецова Л.В. відповіла, що У дисертації розроблено комплексну систему гарантій, які класифікуються за чотирма основними критеріями: за рівнем регулювання (конституційні та галузеві), за стадіями інтенсивного застосування (досудового розслідування та судові), за рівнем інтересу (публічні та приватні) та за характером втручання в економічну сферу. Саме остання

класифікація має особливе значення для балансування інтересів особи та держави.

Превентивні гарантії спрямовані на обмеження незаконного або надмірного втручання посадових осіб ще до моменту виникнення шкоди. Прикладом є законодавча заборона вилучати сервери ІТ-компаній, якщо інформацію можна просто скопіювати. Обмежувальні гарантії регулюють правомірне застосування примусу (арешт майна, обшук), забезпечуючи, щоб таке втручання відбувалося суворо за процедурою і не паралізувало господарську діяльність без крайньої потреби. Компенсаційні гарантії забезпечують механізми відновлення економічного стану після втручання або вчинення злочину, включаючи інститути примирення та відшкодування шкоди. Така класифікація дозволяє правозастосувачу чітко ідентифікувати мету конкретної норми: чи ми захищаємо бізнес від тиску (превенція), чи забезпечуємо доказову базу (обмеження), чи дбаємо про потерпілого (компенсація). Це створює умови для диференційованого підходу до захисту прав, де кожен інструмент застосовується відповідно до конкретної загрози економічному інтересу

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Підгородинська А.В. попросила обґрунтувати необхідність запровадження обов'язкового розгляду клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, що містять комерційну таємницю, у закритому судовому засіданні.

Кузнецова Л.В. відповіла, що чинне законодавство відносить комерційну таємницю до охоронюваної законом таємниці, проте процедура її захисту під час розгляду клопотань про тимчасовий доступ залишається недосконалою. На практиці розгляд таких клопотань часто відбувається без повідомлення власника документів (згідно з ч. 2 ст. 163 КПК), що позбавляє суб'єкта господарювання можливості навіть ініціювати закритий розгляд для збереження конфіденційності. Це створює ризики розголошення чутливої бізнес-інформації, яка має «комерційну цінність» для конкурентів або третіх осіб.

У дисертації доведено, що запровадження презумпції закритого засідання для такої категорії справ є необхідною гарантією недопущення безпідставного розкриття конфіденційних даних за відсутності володільця. Разом із тим, для дотримання балансу інтересів і принципу гласності, запропоновано гнучку модель: сторона обвинувачення має право обґрунтувати недоцільність закритого режиму, а слідчий суддя зобов'язаний мотивувати рішення, якщо він вирішить проводити засідання відкрито. Такий підхід перекладає тягар обґрунтування публічності на уповноважену особу, водночас автоматично захищаючи економічний інтерес підприємства у збереженні таємниці. Це зміцнює процесуальні гарантії захисту інформаційних активів особи, які є невід'ємною частиною її успішної господарської діяльності

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Цитряк В.Я., запитав, які критерії ви пропонуєте використовувати для оцінки пропорційності втручання у права особи під час проведення обшуку, і чому важливо уточнити статтю 236 КПК України?

Кузнецова Л.В. відповіла, що Проведення обшуку часто стає інструментом тиску на бізнес, що може призводити до репутаційних втрат та фінансових збитків, навіть якщо нічого не було вилучено. Чинна ч. 2 ст. 236 КПК вимагає проводити обшук у час, коли завдається найменша шкода «звичайним заняттям особи», проте цей термін є занадто вузьким і орієнтованим переважно на приватне життя у житлі. Для суб'єктів господарювання «звичайні заняття» не охоплюють специфіку бізнес-процесів, таких як режим роботи торгової точки, графік фінансових операцій чи взаємодія з клієнтами.

У дослідженні запропоновано доповнити норму вимогою про заподіяння найменшої шкоди підприємницькій діяльності в місці проведення обшуку. Це важливо, оскільки під час обшуку офісу чи виробництва можуть страждати інтереси не лише підозрюваного, а й інших орендарів або партнерів, робота яких паралізується. Введення такого критерію зобов'язує слідчого та прокурора під час планування слідчої дії враховувати економічний контекст: наприклад, уникати проведення обшуку в години пікового напливу клієнтів або під час критичних виробничих циклів, якщо це не шкодить меті розслідування. Така законодавча зміна створює правове підґрунтя для оскарження дій правоохоронців у разі навмисного завдання збитків бізнесу, забезпечуючи реальну, а не декларативну пропорційність втручання держави в економічну сферу.

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Гуртієва Л.М. попросила описати розроблений алгоритм, яким мають керуватися судді апеляційної інстанції при вирішенні питання щодо повернення майна, яке стало предметом спеціальної конфіскації.

Кузнецова Л.В. відповіла, що захист майнових інтересів третіх осіб при спеціальній конфіскації вимагає ретельної перевірки добросовісності набувача та легітимності його прав. Алгоритм, запропонований у дисертації, базується на чотирьох послідовних етапах оцінки: встановлення реального зв'язку між майном та скаржником: суд має з'ясувати, чи не є особа лише «номінальним власником», який не має дійсного інтересу в поверненні майна; аналіз способу набуття власності: скаржник повинен довести, що спосіб набуття майна відповідав звичній діловій практиці, не мав ознак фіктивності, а набувач вчинив усі розумні дії для перевірки законності правочину (не знав і не міг знати про обтяження); перевірка обізнаності щодо правопорушення: з'ясовується, чи був власник пов'язаний із подією злочину, що вказувало б на його розуміння ризиків конфіскації; оцінка зв'язку між контрагентами: наявність дружніх, сімейних або ділових зв'язків між покупцем і продавцем (злочинцем) часто свідчить про фіктивність правочину з метою приховування активів.

Цей алгоритм дозволяє суддям відрізнити справжнього добросовісного набувача, чиє право власності є непорушним за Конституцією, від осіб, які допомагають правопорушникам уникати майнової відповідальності. Застосування такої методики забезпечує справедливу рівновагу між боротьбою зі злочинністю та захистом прав приватних осіб, не покладаючи на останніх надмірного індивідуального тягара.

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н. Стоянов М.М. поцікавився, чому ви вважаєте за необхідне включити відшкодування шкоди до елементів «суспільного інтересу» при укладенні та затвердженні угод у кримінальному провадженні?

Кузнецова Л.В. відповіла, що чинне регулювання угод про визнання винуватості (особливо з фізичними особами) не створює цілісного механізму обов'язкового відшкодування майнової шкоди, якщо це не стосується корупційних злочинів. Прокурор часто змушений паралельно подавати цивільний позов, який не завжди інтегрований у логіку угоди, що призводить до фрагментарності захисту економічних інтересів держави або потерпілого. Ще критичнішою є ситуація з угодами щодо юридичних осіб, де майнове питання є ключовим, але процесуально не до кінця врегульованим.

У дослідженні обґрунтовано, що відшкодування шкоди має стати невід'ємною частиною оцінки «суспільного інтересу» як прокурором, так і судом. Якщо злочином завдано збитків бюджету чи особі, швидке та повне їх повернення є набагато кориснішим для суспільства, ніж просто формальне покарання без компенсації. Запропоновані зміни до ст. 470 та ст. 483-18 КПК зобов'язують суд перевіряти, чи враховано майновий аспект в угоді. Більше того, для юридичних осіб пропонується закріпити розмір та порядок відшкодування як істотну умову угоди. Це підвищує ефективність судового контролю та гарантує, що економічні інтереси держави та потерпілих не будуть проігноровані заради «статистичного» завершення провадження.

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Завтур В.А. запитав, які правові перешкоди існують для використання спеціально утворених підприємств у негласних слідчих діях, і як ваші пропозиції допоможуть їх усунути?

Кузнецова Л.В. відповіла, що використання спеціально утворених підприємств (СУП) як засобу НСРД наразі є фактично неможливим через відсутність спеціального порядку їхньої реєстрації та функціонування. СУП змушені реєструватися на загальних підставах, що передбачає публічність даних у державних реєстрах, податкову звітність та відкриття інформації про власників, що повністю нівелює конспірацію. Спроби використовувати «імітаційні» документи без реального внесення даних до баз призводять до того, що під час перевірок контрагентами чи податковою фіктивність підприємства швидко викривається.

Дисертація пропонує розв'язати цю проблему через внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». Запропоновано закріпити, що порядок реєстрації таких специфічних суб'єктів має визначатися окремими нормативно-правовими актами, спільно розробленими правоохоронними та фіскальними органами. Це дозволить створити систему, де підприємство матиме реальну податкову історію та записи в реєстрах, але доступ до інформації про його справжню «легенду» буде суворо обмежений. Створення СУП під кожне конкретне провадження (а не використання одного «парасолькового» підприємства) допоможе також уникнути звинувачень у провокації злочину, оскільки буде чітко зафіксовано зв'язок між створенням фірми та необхідністю розслідування конкретного правопорушення.

Після відповідей на запитання виступив **науковий керівник** – доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Мурзановська Аліна Владиславівна.

Науковий керівник зазначив, що автору вдалося виконати поставлені завдання та досягти поставленої мети, для чого було використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання, а саме: діалектичний метод, методи аналізу та синтезу, формально-юридичний метод, логіко-нормативний метод та ін.

Дисертація має наукову новизну, оскільки в ній наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, яка була поставлена перед дослідженням. Дисертація є першим у науці кримінального процесуального права комплексним дослідженням гарантій захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні.

Автором було запропоновано визначення економічного інтересу у кримінальному процесі як бажання учасника кримінального провадження реалізувати свої економічні потреби, які були обмежені внаслідок вчинення (або підозри у вчиненні) кримінального правопорушення чи зазнають обмежень у зв'язку зі здійсненням кримінальної процесуальної діяльності, з використанням методів кримінального процесуального регулювання; розроблено критерії віднесення відомостей до комерційної таємниці під час вирішення питання про надання тимчасового доступу до речей і документів у кримінальному провадженні, до яких віднесено: зміст відповідної інформації; наслідки її розкриття для кримінального провадження та особи, права якої обмежуються; попередні дії володільця інформації, спрямовані на обмеження доступу до інформації; обґрунтовано необхідність удосконалення нормативного регулювання порядку укладення та затвердження угод шляхом закріплення відшкодування шкоди як складової суспільного інтересу, що підлягає оцінці прокурором і судом, а також визначення розміру та порядку відшкодування шкоди як істотної умови угоди із юридичною особою; доведено, що відсутність цілісного механізму вирішення майнових питань у межах угод

зумовлює фрагментарність процесуального регулювання та послаблює гарантії захисту економічних інтересів особи та держави; запропоновано комплексний процесуальний механізм захисту майнових інтересів особи у випадках застосування спеціальної конфіскації за відсутності на момент ухвалення вироку належних правовстановлюючих документів, який передбачає послідовне використання цивільного та кримінального процесуальних механізмів шляхом ініціювання цивільного провадження про визнання права власності з одночасним забезпеченням позову, а після встановлення права власності – звернення до суду апеляційної інстанції з вимогою перегляду вироку в частині спеціальної конфіскації та поновлення строку апеляційного оскарження; розроблено алгоритм, яким керуються судді апеляційної інстанції при вирішенні питання щодо можливості повернення майна, що було предметом спеціальної конфіскації, який ґрунтується на послідовній оцінці: 1) наявності та характеру зв'язку між майном і особою, яка подає апеляційну скаргу; 2) способу набуття права власності з перевіркою відповідності такого способу звичній діловій практиці, наявності чи відсутності ознак фіктивності правочину та добросовісності набувача; 3) наявності зв'язку власника майна з подією кримінального правопорушення, що може свідчити про його обізнаність щодо ризику застосування спеціальної конфіскації; 4) характеру зв'язків між власником майна та особою, у якої воно було набуто, включаючи наявність дружніх, сімейних чи ділових відносин, що можуть вказувати на фіктивність правочину та правомірність вилучення майна;

Основні результати дисертаційного дослідження Кузнецової Л.В. пройшли належну апробацію шляхом публікації положень дисертацій у фахових виданнях та виступах, обговорень на науково-практичних конференціях.

Зміст дисертації свідчить, що дисертаційне дослідження Кузнецової Л.В. виконано на високому науковому рівні, проаналізований значний обсяг теоретичного та нормативного матеріалу, робота містить ряд цікавих нових висновків та пропозицій. Дослідження ґрунтується на виваженій самостійній роботі над темою дисертації.

У процесі підготовки дисертації Кузнецова Людмила Валентинівна плідно співпрацювала з науковим керівником протягом усього терміну навчання в аспірантурі, результатом чого є написання дисертаційного дослідження. Здобувач виконав індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план у повному обсязі. Всі заплановані види робіт були виконані своєчасно.

Щодо загальної оцінки роботи Кузнецової Людмили Валентинівни у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану вона оцінюється на відмінно.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні» є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає всім встановленим вимогам, може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії цих наук за спеціальністю за

спеціальністю 081 Право, галузі знань 08 Право у разовій спеціалізованій вченій раді, а її автор заслуговує, на основі захисту, присвоєння наукового ступеня доктора філософії.

У обговоренні дисертаційного дослідження брали участь:

Кандидат юридичних наук, доцент Гуртієва Л.М. відзначила високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Звернула увагу на високий рівень роботи. Вказала на те, що робота Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального процесу, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Стоянов М.М. відзначив високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Порадив також провести анкетування працівників правоохоронних органів задля додаткової аргументації доцільності внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України. Вказав, що робота Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального процесу, та може бути рекомендована до разового публічного захисту в спеціалізованій вченій раді.

Доцент кафедри Підгородинська А.В. відзначила високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Відзначила, що робота Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального процесу, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Завтур В.А. зазначив достатньо цікавий зміст дисертаційного дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Відзначила, що робота Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального процесу, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Волошина В.К. відзначила обґрунтованість та повноту викладених основних наукових положень та доцільність використання розроблених практичних рекомендацій. Порадила звернути увагу на необхідність подання сформованих автором пропозицій до законодавчого органу України задля впровадження результатів дисертації у законотворчу діяльність. Відмітила значну емпіричну базу і кількість публікацій дисертантки. Зазначила, що дисертаційне дослідження Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Степаненко А.С. відзначив високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Порекомендував провести опитування серед суддів щодо доцільності внесення змін до КПК України, які пропонують дисертанткою. Зазначив, що робота Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор Аленін Ю.П. констатував доцільність та слушність пропозицій та рекомендацій, відзначених у дисертаційному дослідженні. Зазначив, що дисертація Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати наступний

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах трансформації економічних відносин та посилення ролі кримінального процесу як інструменту охорони прав і законних інтересів учасників провадження питання забезпечення балансу між завданнями кримінального судочинства та приватними економічними інтересами набуває особливої значущості. Недостатній рівень системності у правовому регулюванні гарантій захисту економічних інтересів особи зумовлює фрагментарність їхнього застосування

та неоднакове тлумачення у правозастосовній практиці. Окремі інститути кримінального процесуального права, які прямо або опосередковано пов'язані із захистом економічних інтересів особи, не утворюють цілісного механізму, що ускладнює забезпечення передбачуваності та ефективності процесуальних рішень. У зв'язку з цим виникає потреба у науковому узагальненні існуючих підходів та формуванні концептуальних засад функціонування системи відповідних гарантій.

Звернення до проблематики гарантій захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні зумовлене також потребою у переосмисленні ролі кримінального процесу як інструменту, що не лише забезпечує ефективне кримінальне переслідування, а й виконує функцію охорони майнової сфери учасників провадження. У сучасних умовах значна кількість процесуальних рішень безпосередньо впливає на економічний стан осіб – від тимчасового вилучення майна та арешту активів до спеціальної конфіскації та відшкодування шкоди, що актуалізує питання наявності належних гарантій від можливого надмірного втручання держави у сферу майнових прав.

Додатковим чинником також була необхідність усунення існуючих прогалин та колізій у правовому регулюванні відповідних відносин, які проявляються у неоднаковій судовій практиці та складнощах застосування окремих кримінальних процесуальних інститутів. Відсутність системного підходу до визначення економічних інтересів як самостійного об'єкта процесуального захисту зумовлює потребу у формуванні єдиної концепції гарантій їхнього забезпечення, що й обумовлює науковий інтерес до обраної теми дослідження.

Проблематикою впливу кримінального провадження на інтереси особи взагалі та економічні інтереси зокрема переймалися такі вчені, як І.Ю. Бабенко, Л.Л. Богачова, А.О. Винник, О.Л. Вознюк, О.М. Волошина, І.В. Гловюк, О.В. Глушков, Ю.А. Голодник, С.М. Данило, Т.Є. Зелькіна, В.В. Комашко, Д.О. Кохановський, О.П. Кучинська, Т.О. Лоскутов, Г.М. Мамка, О.Ю. Маринич, А.В. Мельниченко, М.М. Почтовий, В.О. Рибалко, С.М. Тарасюк, А.І. Тітко, Р.І. Тракало, О.І. Чіпець, Д.А. Чухраєв, Д.В. Шилова, Є.В. Якових та інші. Водночас у цих та інших роботах питання гарантій реалізації захисту економічних інтересів особи в кримінальному провадженні досліджувалося фрагментарно з точки зору певного правового механізму або інституту. Це все свідчить про актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження узгоджується із засадничими положеннями, визначеними в Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектора безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленому Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023, та виконано в межах плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Кримінальні процесуальні та кримінологічні механізми забезпечення соціально-політичної стабільності в умовах воєнних та

поствоєнних трансформацій» у межах виконання теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Соціально-політична стабільність в період воєнних та поствоєнних трансформацій: правові, економічні, гуманітарні, інноваційно-технічні можливості в цифрову еру» на 2026–2030 роки, що підтверджує актуальність та цінність таких напрацювань. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої Ради Національного університету «Одеська юридична академія» від 09 листопада 2022 року, протокол № 2, змінено рішенням Вченої Ради Національного університету «Одеська юридична академія» від 15 жовтня 2025 року, протокол № 3.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дисертаційного дослідження є дослідження особливості застосування кримінальних процесуальних гарантій захисту економічних інтересів особи під час розслідування, розгляду та вирішення кримінальних правопорушень, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій змін до чинного кримінального процесуального законодавства України.

Для досягнення зазначеної мети у дисертації вирішувалися такі **завдання**:

- дослідити сутність поняття «економічний інтерес» у кримінальному провадженні;
- проаналізувати гарантії захисту законних інтересів особи у кримінальному провадженні та вивчити механізм їхньої реалізації;
- встановити гарантії захисту економічних інтересів особи під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження;
- дослідити гарантії захисту економічних інтересів особи під час проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій;
- вивчити особливості реалізації гарантій захисту економічних інтересів особи в суді першої інстанції;
- проаналізувати гарантії захисту економічних інтересів особи під час перегляду судових рішень;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині забезпечення економічних інтересів особи.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають в процесі реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисту економічних інтересів особи.

Предметом дослідження є гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні.

Методи дослідження. У процесі дисертаційного дослідження було використано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання. Діалектичний метод застосовано для дослідження сутності категорій «законний інтерес», «економічний інтерес», а також механізму їхнього забезпечення у кримінальному провадженні. Формально-логічний метод використовувався при формулюванні авторських дефініцій, класифікації гарантій захисту економічних інтересів особи, визначенні критеріїв віднесення

інформації до комерційної таємниці, а також при розробленні алгоритму оцінки судами питань повернення майна, яке стало предметом спеціальної конфіскації. Формально-юридичний (догматичний) метод було використано під час аналізу положень Конституції України, кримінального процесуального законодавства, законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб, а також інших нормативно-правових актів, що регулюють захист економічних інтересів у кримінальному провадженні. Метод системного аналізу застосовано для дослідження механізму забезпечення економічних інтересів у кримінальному провадженні, визначення взаємозв'язку між окремими процесуальними гарантіями та встановлення їхнього місця у системі кримінального процесуального регулювання. Порівняльно-правовий метод використовувався при зіставленні різних процесуальних механізмів захисту майнових інтересів, аналізі співвідношення цивільних процесуальних та кримінальних процесуальних способів захисту права власності, а також під час оцінки окремих законодавчих конструкцій щодо їхньої ефективності та узгодженості із завданнями кримінального провадження. Метод узагальнення судової практики було використано під час аналізу судової практики у провадженнях, пов'язаних із тимчасовим доступом до речей і документів, застосуванням спеціальної конфіскації, поверненням майна та захистом прав власників майна у кримінальному провадженні. За допомогою прогностичного методу сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та визначено перспективні напрями розвитку механізмів забезпечення економічних інтересів учасників кримінального провадження.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження виступають наукові розробки українських вчених у галузі кримінального права, процесу, цивільного права та процесу, економіки та економічних досліджень тощо.

Нормативну базу дисертаційного дослідження становлять Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний кодекс України, інші закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Основу емпіричної бази становлять ухвали слідчих суддів та судів апеляційної інстанції, постанови Верховного суду, вироки судів першої інстанції (всього 63 судові рішення).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у науці кримінального процесуального права комплексним дослідженням гарантій захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні.

За результатами дисертаційного дослідження отримано наступні результати, що мають наукову новизну:

вперше:

- запропоновано визначення економічного інтересу у кримінальному процесі як бажання учасника кримінального провадження реалізувати свої економічні потреби, які були обмежені внаслідок вчинення (або підозри у вчиненні) кримінального правопорушення чи зазнають обмежень у зв'язку зі

здійсненню кримінальної процесуальної діяльності, з використанням методів кримінального процесуального регулювання;

- розроблено критерії віднесення відомостей до комерційної таємниці під час вирішення питання про надання тимчасового доступу до речей і документів у кримінальному провадженні, до яких віднесено: зміст відповідної інформації; наслідки її розкриття для кримінального провадження та особи, права якої обмежуються; попередні дії володільця інформації, спрямовані на обмеження доступу до інформації;

- обґрунтовано необхідність удосконалення нормативного регулювання порядку укладення та затвердження угод шляхом закріплення відшкодування шкоди як складової суспільного інтересу, що підлягає оцінці прокурором і судом, а також визначення розміру та порядку відшкодування шкоди як істотної умови угоди із юридичною особою; доведено, що відсутність цілісного механізму вирішення майнових питань у межах угод зумовлює фрагментарність процесуального регулювання та послаблює гарантії захисту економічних інтересів особи та держави;

- запропоновано комплексний процесуальний механізм захисту майнових інтересів особи у випадках застосування спеціальної конфіскації за відсутності на момент ухвалення вироку належних правовстановлюючих документів, який передбачає послідовне використання цивільного та кримінального процесуальних механізмів шляхом ініціювання цивільного провадження про визнання права власності з одночасним забезпеченням позову, а після встановлення права власності – звернення до суду апеляційної інстанції з вимогою перегляду вироку в частині спеціальної конфіскації та поновлення строку апеляційного оскарження;

- розроблено алгоритм, яким керуються судді апеляційної інстанції при вирішенні питання щодо можливості повернення майна, що було предметом спеціальної конфіскації, який ґрунтується на послідовній оцінці: 1) наявності та характеру зв'язку між майном і особою, яка подає апеляційну скаргу; 2) способу набуття права власності з перевіркою відповідності такого способу звичній діловій практиці, наявності чи відсутності ознак фіктивності правочину та добросовісності набувача; 3) наявності зв'язку власника майна з подією кримінального правопорушення, що може свідчити про його обізнаність щодо ризику застосування спеціальної конфіскації; 4) характеру зв'язків між власником майна та особою, у якої воно було набуто, включаючи наявність дружніх, сімейних чи ділових відносин, що можуть вказувати на фіктивність правочину та правомірність вилучення майна;

удосконалено:

- підхід до розмежування категорій «права» та «законні інтереси» у кримінальному провадженні, що полягає у конкретизації характеру їхнього зв'язку з волею та потребами учасника процесу: права особи визначено як об'єктивно закріплені нормами кримінального процесуального законодавства можливості, існування яких зумовлюється процесуальним статусом учасника та не залежить від його волевиявлення щодо їхньої реалізації, тоді як законний

інтерес розкрито як суб'єктивно зумовлене прагнення особи до досягнення позитивного для неї процесуального результату, яке може проявлятися як в активній формі усвідомлених процесуальних дій, так і в пасивній формі об'єктивної зацікавленості без усвідомлення способів його реалізації;

- наукове розуміння законного інтересу у кримінальному провадженні шляхом його визначення як активного або пасивного бажання учасника кримінального провадження домогтися позитивного для себе результату під час розслідування, розгляду та вирішення кримінального правопорушення, яке реалізується у межах, встановлених чинним кримінальним процесуальним законодавством, із використанням методів кримінального процесуального регулювання;

- положення щодо необхідності закріплення обов'язкового розгляду клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, що містять охоронювану законом таємницю, у закритому судовому засіданні. При цьому запропоновано збалансований підхід, відповідно до якого сторона, що звертається з клопотанням, має право обґрунтовувати недоцільність закритого розгляду, а слідчий суддя (суд) – обов'язок належним чином мотивувати рішення про проведення відкритого засідання;

- нормативно-правовий підхід до застосування спеціально утворених підприємств як інструменту для проведення негласних слідчих (розшукових) дій шляхом доповнення Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» положенням щодо визначення порядку реєстрації спеціально утворених юридичних осіб, які використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, окремими нормативно-правовими актами;

- положення щодо доцільності спрощення ч. 5 ст. 314 КПК України, зокрема виключення з її змісту надлишкових і декларативних формулювань щодо національної безпеки та економічного добробуту при винесенні рішення щодо складання досудової доповіді як таких, що не є безпосередніми процесуальними критеріями його ухвалення відповідного рішення;

набуло подальшого розвитку:

- наукове положення щодо систематизації гарантій захисту економічних інтересів у кримінальному провадженні, яке конкретизовано шляхом їхнього поділу за рівнем правового регулювання (конституційні та галузеві), за інтенсивністю застосування (гарантії досудового розслідування та судових стадій), за характером інтересу (гарантії захисту публічних і приватних економічних інтересів), а також за характером впливу на економічні інтереси (превентивні, обмежувальні та компенсаційні гарантії);

- уявлення про механізм забезпечення інтересів у кримінальному провадженні як системи активних процесуальних дій учасників кримінального провадження, спрямованих на задоволення потреб, зумовлених наявністю відповідного інтересу. Уточнено, що реалізація такого механізму може здійснюватися як безпосередньо носієм інтересу, так і іншими учасниками кримінального провадження (насамперед уповноваженими посадовими

особами), при цьому його активний або пасивний характер визначається не відсутністю процесуальної діяльності, а лише суб'єктом її здійснення та спрямованістю дій в інтересах відповідної особи;

- положення щодо забезпечення пропорційності втручання у права та інтереси учасників кримінального провадження при проведенні обшуку шляхом обґрунтування доцільності уточнення ч. 2 ст. 236 КПК України в частині встановлення вимоги щодо проведення обшуку у час, коли завдається найменша шкода не лише звичайним заняттям особи, а й підприємницькій діяльності у місці його проведення, якщо це не суперечить меті слідчої дії;

- наукове положення щодо правової визначеності меж застосування контрольованої закупки, а саме запропоновано нормативне визначення контрольованої закупки як імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності товару, який, на думку слідчого та прокурора, перебуває у вільному обігу, з метою викриття та документування факту вчинення злочину і особи, яка його вчинила, що спрямовано на усунення правової невизначеності у практиці застосування цього інституту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки можуть бути використані в:

- науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень механізму реалізації гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні;

- правотворчій діяльності – для удосконалення нормативної регламентації процесуальних гарантій захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні;

- правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності у застосуванні положень кримінального процесуального законодавства під час застосування гарантій захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні;

- навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Кримінальний процес», а також спеціальних курсів «Права людини у сфері кримінальної юстиції», «Сучасні проблеми кримінального та кримінально-процесуального права», «Актуальні питання сучасного кримінального провадження» та ін. (Акт впровадження Національного університету «Одеська юридична академія» від 15 травня 2026 року).

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації положення, які виносяться на захист, розроблені автором особисто.

У статті, підготовленій у співавторстві з О.О. Торбасом, були розроблені критерії оцінки комерційної таємниці під час прийняття рішення про тимчасовий доступ до таких документів, а також запропоновані зміни до кримінального процесуального законодавства.

У статті, підготовленій у співавторстві з С.М. Стародубовим, був встановлений порядок оцінки слідчими суддями обставин, які вказують на неможливість застосування арешту майна через ризик зупинення законної підприємницької діяльності.

Апробація результатів дисертації. Положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися під час засідання кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Основні результати дослідження були оприлюднені на: міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Львів, 5-7 грудня 2024 року); міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Львів, 5 грудня 2025 року); міжнародній науково-практичній конференції «Права людини та публічне врядування» (м. Львів, 30 травня 2025 року).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у семи наукових публікаціях, у тому числі в чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кузнецова Л.В. Механізм забезпечення законних інтересів особи у кримінальному провадженні. Академічні візії. 2025. Випуск 46. С. 1-7. <https://doi.org/10.5281/zenodo.20119113>
2. Стародубов С.В., Кузнецова Л.В. Особливості захисту економічних інтересів особи в процесі накладення арешту майна у кримінальному провадженні. Juris Europensis Scientia. 2026. Випуск 2. С. 180-184. <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2026.31>
3. Торбас О.О., Кузнецова Л.В. Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні під час застосування тимчасового доступу до речей і документів. Актуальні проблеми держави і права. 2026. Випуск 110. С. 186-194. <https://doi.org/10.32782/apdp.v110.2026.23>
4. Кузнецова Л.В. Гарантії захисту економічних інтересів особи під час проведення обшуку. Київський часопис права. 2026. № 2. С. 232-237. <https://doi.org/10.32782/klj/2026.2.32>

Список публікацій здобувача, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати

1. Кузнецова Л.В. Особливості повернення судом апеляційної інстанції майна, яке стало предметом спеціальної конфіскації. Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 5–7 грудня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 681-683. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-185>
2. Кузнецова Л.В. Майновий стан особи як підстава для відмови у затвердженні угоди у кримінальному провадженні через «очевидну неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань». Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права : матеріали XI

Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 5 грудня 2025 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 246-248. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-67>

3. Кузнецова Л.В. Особливості визначення власника майна, яке підлягає спеціальній конфіскації. Права людини та публічне врядування: матеріали VIII Міжнародного правничого форуму, м. Чернівці, 30 травня 2025 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 626-628. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-167>

Характеристика особистості здобувача. Кузнецова Людмила Валентинівна має вищу освіту. У 2000 році закінчила Одеську державну академію будівництва та архітектури, у 2007 закінчила Одеську національну юридичну академію. Наразі працює начальником навчало-методичного відділу НУ «ОЮА», а також асистентом кафедри економіки та менеджменту НУ «ОЮА»

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації положення, які виносяться на захист, розроблені автором особисто.

У статті, підготовленій у співавторстві з О.О. Торбасом, були розроблені критерії оцінки комерційної таємниці під час прийняття рішення про тимчасовий доступ до таких документів, а також запропоновані зміни до кримінального процесуального законодавства.

У статті, підготовленій у співавторстві з С.М. Стародубовим, був встановлений порядок оцінки слідчими суддями обставин, які вказують на неможливість застосування арешту майна через ризик зупинення законної підприємницької діяльності.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки

України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами) та **рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 14 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Кузнецової Людмили Валентинівни до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді. Науковий керівник Мурзановська А.В. участі в голосуванні не приймав.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про дисертаційне дослідження Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», представленій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кузнецової Людмили Валентинівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Кузнецової Людмили Валентинівни на тему: «Гарантії захисту економічних інтересів особи у кримінальному провадженні», до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді склад наступний разової спеціалізованої вченої ради для проведення публічного захисту:

Голова: декан факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор Колодін Денис Олексійович;

Рецензент: доцент кафедр кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Підгородинська Анастасія Вікторівна;

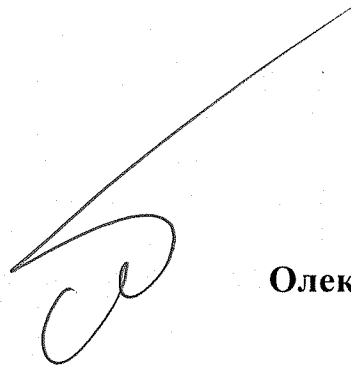
Рецензент: доцент кафедр кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Стоянов Микола Михайлович.

Офіційний опонент: завідувач кафедри кримінального права та кримінально-правових дисциплін Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, д.ю.н., професор Тітко Іван Андрійович;

Офіційний опонент: доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Марченко Олена Анатоліївна.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 14; проти – немає; утримались – немає; науковий керівник участі у голосуванні не приймав.

Головуючий на засіданні,
завідувач кафедри кримінального
процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

Олександр ТОРБАС